

OUDE EN HEDENDAAGSE ORDENINGS- EN REGISTRATUURSTELSELS TOEGEPAST IN BELGIË

prof. dr. F. Scheelings 

Orderings- of registratuurstelsels zijn systemen die gebruikt worden bij de opbouw van een te vormen archief. Ze dienen om de administratie te informeren over de inhoud van een stuk of een dossier, om te zien wie zich over een bepaald ingekomen stuk gebogen heeft en hoe het sindsdien met de afdoening ervan staat, en om een overzicht van het handelen van de administratie te behouden. Reeds vanaf de zestiende en zeventiende eeuw zijn dergelijke systemen gekend en toegepast. De typologie van de systemen is het werk van archivariissen. Er is nauwelijks systematisch onderzoek naar gedaan. Er bestaat wat oude Nederlandse literatuur (vb. Formsma), terwijl het Belgisch onderzoek vooral gebeurde in het kader van inventarisaties (vb. Aerts over de Rekenkamer). Recent onderzoek dat het ingrijpen van archivariissen op archieven bestudeert (vb. Thomassen), heeft echter de belangstelling voor de registratuurstelsels weer doen opleven.

In België en Vlaanderen zijn dergelijke systemen heel veel toegepast. Heel wat stedelijke en overheidsarchieven uit het Ancien Régime vertonen sporen van resolutiestelsels of van verbaalstelsels.

Via de Fransen kwamen rubrieksgerichte stelsels in ons land meer in zwang, zoals de indicateurstelsels en agendastelsels, die tot diep in de twintigste eeuw gebruikt zijn. Voor beiden zijn er aanwijzingen van een algemene verspreiding.

In de Vlaamse gemeenten werden in de twintigste eeuw diverse rubriekenstelsels gehanteerd, zoals dat van de NDC, Sepeli of UGA uit Kortrijk (hier ligt een link met de onderzoekslijn van Bart Ballaux). Vanaf de verdere democratisering van de structuren (jaren 60) kwam het vergaderagendastelsel in zwang.

Bij de doorbraak van de kantoorautomatisering kan men zich afvragen in hoeverre bestaande ordeningsstelsels verlaten werden – en waarom dit gebeurde – en of dat de administratoren geprobeerd hebben hun papieren werkwijze naar de digitale omgeving over te zetten. Is er überhaupt nog plaats voor deze systemen in een tijd van datawarehousing? Het antwoord lijkt niet noodzakelijk negatief te zijn. De complexiteit van onze administratie neemt toe en er wordt nu meer geregistreerd dan vroeger. Dit gebeurt vaak geautomatiseerd. In hoeverre zijn deze geautomatiseerde registraties een alternatief voor de vroegere ordeningsystemen?

Deze systemen zijn van bijzonder belang voor het begrijpen van de oude orde en de werking van de eigentijdse administratie en voor het correct situeren en herwaarderen van oude

toegangen. Door deze systemen te doorgronden kunnen onderzoekers vaak verloren gewaande stukken terug op het spoor komen. Het historisch onderzoek is dan ook sterk gebaat bij onderzoek naar ordeningsstelsels.

De onderzoekslijn moedigt vergelijkende studies aan naar het voorkomen en de verspreiding van dergelijke systemen, naar hun werking en naar de mogelijkheden om ze te reconstrueren (omdat bij verkeerde ordening de context van stukken die tot het systeem behoorden, vaak verstoord werd). Het onderzoek gebeurt daarbij liefst in vergelijkend perspectief.